

SIGITA BALČIŪNIENĖ

IDĖJŲ KNYGA

PRIEŠMOKYKLINIO
UGDYMO PEDAGOGAMS

Leidinio vadovė JURGITA SKOMINIENĖ
Dailininkas KRISTIJonas TARABILDA

Pirmasis leidimas 2018

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-5-430-06797-7

© Sigita Balčiūnienė, 2018
© Leidykla „Šviesa“, 2018

PRATARMĖ

Ankstyvasis ugdymas padeda vaikams pasirengti mokyklai, bet jo tikslas nėra mokyklos uždavinių perėmimas. Svarbu, kad priešmokyklinukai įgytas žinias, įgūdžius ir gebėjimus mokėtų pritaikyti kasdieniame gyvenime. Mokymasis vaikams turi būti džiugi veikla, nereikalaujanti iš jų pernelyg didelių pastangų, parenkama atsižvelgiant į kiekvieno vaiko mokymosi tempą.

„Noriuko veiklos knyga“ (1 ir 2 dalys) – smagių užduočių rinkinys, skirtas visiems priešmokyklinės grupės lankantiems vaikams. Leidinys parengtas remiantis Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa (2014), kurioje numatoma įgyvendinti ugdymo turinį, atitinkantį 5–7 metų vaikų raidos bendruosius ir individualiuosius ypatumus, padedantį kiekvienam vaikui augti ir visapusiškai tobulėti ugdantis socialinę, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir meninę kompetencijas. Todėl pagrindinis šio užduočių rinkinio veikėjas vikšrelis Noriukas kviečia vaikus keliauti pažinimo medžiu, sudarytu iš penkių šakų – penkių tarpusavyje susijusių kompetencijų.

Kelionė pradedama nuo pirmosios pažinimo medžio šakos PAŽINK SAVE (socialinė kompetencija). Atliekdami šiame skyrelyje pateiktas užduotis vaikai geriau pažins save, savo jausmų pasaulį, gebės susipažinti, prisistatyti, palaikyti draugiškus santykius, sužinos, kur prireikus kreiptis pagalbos, supras, kodėl svarbu rūpintis artimiausia aplinka ir branginti gimtinę.

Antrosios pažinimo medžio šakos AUK SVEIKAS (sveikatos kompetencija) užduotys padės vaikams suprasti, kaip augti stipriems ir sveikiems, kodėl reikia sveikai maitintis, kodėl svarbu būti budriems ir atsargiems.

Keliaudami trečiaja pažinimo medžio šaka ATRASK, SUPRASK, SUŽINOK (pažinimo kompetencija) vaikai geriau pažins gamtą, daiktus ir žmones, išmoks skirti pagrindines geometrines figūras, skaičius įvairius daiktus, atliks nesudėtingus sudėties ir atimties veiksmus.

Atlikdami ketvirtosios pažinimo medžio šakos SKAITYK, RAŠYK (komunikavimo kompetencija) užduotis vaikai supras, kad garsus tariame, girdime ir galime užrašyti raidėmis, gerins skaitymo ir rašymo įgūdžius.

KURK (meninė kompetencija) – penktoji pažinimo medžio šaka. Šiame skyrelyje svarbiausia leisti reikštis vaikų vaizduotei, skatinti juos drąsiai įgyvendinti kūrybinius sumanymus.

Nors pažinimo medžio šakos persipina (ugdomos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios), kiekvienai sričiai prireiks skirtingų darbo metodų ir literatūros. Pavyzdžiui, skyrelyje „Pažink save“, ypač per įžanginius užsiėmimus, labiausiai tiks pokalbiai, grožinė literatūra, pasakos, „Atrask, suprask, sužinok“ – enciklopedijos, žemėlapiai, „Auk sveikas“ – šeimoje įgyta patirtis.

Abi užduočių rinkinio dalys – tarsi pažintinės knygos: smalsusis vikšrelis Noriukas patenka į įvairias situacijas, o vaikai kartu su juo atranda naujų dalykų. Užduotys pateikiamos nuosekliai einant nuo paprastų prie sudėtingesnių.

Rinkinio dalių struktūra ir tikslai panašūs, skiriasi tik sudėtingumo lygis. Ugdytojas gali parinkti reikiamą knygą atsižvelgdamas į vaikų pasiekimų lygį arba naudoti abi: vieniems vaikams siūlyti pirmą dalį, o kitiems, jei reikia, skirti tam tikras užduotis iš antros dalies. Diferencijuotų užduočių parinkimas reikalauja daug laiko ir pastangų, todėl šis užduočių rinkinys sutaupys laiko, o „Idėjų knygoje“ ugdytojas ras kūrybinio darbo idėjų.

Kiekvieno „Noriuko veiklos knygos“ skyriaus pradžioje pateikta skaičiuotė padės nesiginčijant išsirinkti, kas pradės žaidimą, viktoriną ar kitą veiklą.

1. PAŽINK SAVE

Pažįstant save vaikui svarbu:

- **santykis su savimi** (atpažinti savo jausmus, suprasti poreikius, norėti mokytis ir tobulėti, skirti tinkamą ir netinkamą elgesį, gebėti susikaupti, būti savarankiškam, atsakingam, baigti pradėtą darbą);
- **santykiai su bendraamžiais** (atpažinti kitų jausmus, pastebėti ir toleruoti panašumus ir skirtumus, mokytis vieniems iš kitų, bendrabarbiauti, sutarti su draugais);
- **santykiai su suaugusiais** (jaustis šeimos, grupės nariu, mokytis iš suaugusiųjų, dalyvauti šeimos, grupės šventėse, domėtis tradicijomis);
- **santykis su aplinka** (namai, kaimynai, žaidimų vietos; tyrinėti ir pažinti aplinką, įsitraukti į kasdienius darbus, dalyvauti išvykose, rūpintis gamta, domėtis kultūra, didžiutis savo tėvyne).

VEIKLOS IDĖJOS

Kad mokymasis vaikams netaptų rutina, pravartu sugalvoti emocionalią kiekvienos temos ar užduoties įžangą, įtraukti vaikus į pokalbį.

POKALBIAI

Temos:

- Mano vardas – ypatingas (Kas tau išrinko vardą? Ar tavo šeimoje (giminėje) dar kas nors turi tokį vardą kaip tavo? Ką reiškia Noriuko vardas? ir kt.)
- Draugo jausmai
- Mano poreikiai
- Kas yra pareiga
- Ką reiškia būti savarankiškam
- Kokie žodžiai padeda susipažinti, bendrauti
- Kas sunkiau: gražiai kalbėti ar gražiai elgtis

Su vaikais galima prisiminti, kaip Pepė Ilgakojinė mąstė apie bėgantį laiką ir, jos manymu, artėjančią senatvę: rudenį jai sueis dešimt metų, tad linksniausi metai, pasak mergaitės, jau bus praėję. Vaikų galima paklausti, kiek jiems metų; ar tai, jų manymu, yra daug, ar mažai; ką jie mano apie Pepės mintis.

ŠEIMA

- Kaip tu vadini savo mamą, tėtį? Kaip tave vadina mama, tėtis?
- Ką tavo mama ir tėtis mėgsta veikti? Kas juos labiausiai džiugina? Kas liūdina?
- Ko tave išmokė mama ir tėtis? Ko dar išmokys? Kaip mama ir tėtis tau padeda?
- Ką jauti, kai ilgai nematai mamos arba tėčio?
- Kaip tu padedi mamai ir tėčiui?

Vaikams galima pasiūlyti paimti iš savo tėvų interviu:

- Kaip mama ir tėtis mokėsi mokykloje? Kokios pamokos jiems labiausiai patiko?
- Koks įsimintiniausias jų vaikystės įvykis?
- Kuo jie norėjo būti užaugę? Ar išsipildė jų svajonės?

Su vaikais galima pasikalbėti apie jų pomėgius, laisvalaikį, pareigas šeimoje.

- Kaip tavo šeima leidžia laisvalaikį?
- Ar kiekvienas šeimos narys turi tam tikrų pareigų? Kokių?
- Ar šeima turi savo taisykles? Kokias?

Vaikams galima pasekti Vasilio Suchomlinskio pasaką „Kodėl sakome ačiū“.

Miško keliuku ėjo dviese – senelis ir berniukas. Buvo karšta, jie panoro gerti. Keliaudami priėjo upelį. Tyliai tekėjo šaltas, skaidrus vanduo. Jie pasilenkė ir atsigėrė.

– Ačiū, upeli, – pasakė senelis.

Berniukas nusijuokė.

– Kodėl pasakei upeliui „ačiū“? – paklausė jis senelio. – Juk upelis negyvas ir negirdi tavo žodžių.

– Taip, bet jeigu iš upelio būtų atsigėręs vilkas, jis nebūtų pasakęs „ačiū“. O mes ne vilkai, mes – žmonės.

Ar žinai, kodėl žmonės sako „ačiū“? Pagalvok, kodėl ir kam reikalingas šitas žodis.

Berniukas susimąstė...

- Kodėl reikia žodžio „ačiū“, kada jį sakome?
- Kaip močiutė ir senelis tave moko dėkingumo?
- Ar močiutė ir senelis švenčia savo gimimo dieną?
- Kaip seneliai žaidė vaikystėje? Kokie buvo mėgstamiausi jų žaidimai ir žaislai?

GALVOSŪKIAI

- Aš Vytenis. Mano sesuo turi tik vieną brolių. Koks jo vardas? (Vytenis)
- Mama turi tris sūnus. Kiekvienas sūnus turi seserį. Kiek vaikų yra šeimoje? (Keturi)
- Dvi mamos, dvi dukros ir močiutė su anūke. Kiek iš viso yra žmonių? (Trys)

VARDŲ ŽAIDIMAS

Vaikai paeiliui sako savo vardą, kokį nors kitą vardą ir dar vieną žodį, prasidedantį tuo pačiu garsu (pvz., Titas, Tomas, tiltas).

PIRŠTUKŲ ŽAIDIMAS

Vaikų prašoma pirštais ir ranka (kalbėti negalima) parodyti:

- susižavėjimą (nykštys aukštyn),
- nusiminimą (nykštys žemyn),
- pakviesti priėti (plaštakos judesiu).

Galima prašyti parodyti ženklus „Dėmesio!“, „Stop“, „Pergalė“ ir kt.

FOTOSESIJA

Fotografuodamasis ar pozuodamas prieš veidrodį vaikas:

- šypsosi kaip pavasario saulė;
- išsigąsta, lyg būtų pasiklydęs miške;

- susiraukia kaip supykęs burtininkas;
- juokiasi, tarsi žiūrėdamas labai juokingą filmą;
- nuliūsta, lyg kas nors būtų atėmęs mėgstamą žaislą;
- apsidžiaugia, kaip sutikęs seniai matytą gerą draugą.

UŽBAIKIME SAKINĮ

- Berniukas linksmi juokėsi, nes...
- Jei pakilčiau aukštai kaip paukštis, ...
- Mergaitė verkė, nes...
- Kai kambaryje užgeso šviesa, ...
- Kai ateina gimimo diena, ...

ATPAŽINKIME JAUSMUS

Vaikams rodomi vaikų ir suaugusiųjų paveikslėliai (nuotraukos), kuriuose atsispindi įvairios emocijos. Vaikai traukia po paveikslėlį (nuotrauką), įvardija emociją ir bando patys ją pavaizduoti.

KAS SUPRANTA BE ŽODŽIŲ?

Vaikai susiskirsto komandomis ir išsirikiuoja vieni prieš kitus dviem eilėmis. Pirmas eilėje stovintis kurios nors komandos narys be garso taria kito savo komandos nario vardą tik judindamas lūpas. Iš pirmo karto atspėję vardą kitos komandos nariai gauna du taškus, iš antro – vieną. Tada kitos komandos pirmas eilėje stovintis vaikas taip pat taria kurio nors savo komandos nario vardą. Dabar atspėti turi pirma komanda. Žaidėjai, kurie tarė vardus, stoja į eilės galą. Laimi ta komanda, kuri atspėja daugiau vardų ir surenka daugiau taškų.

SVETINGI ŠEIMININKAI

Paruošiama kortelių su įvairiais paveikslėliais. Tai gali būti miškas, parkas, namai, sodas, jūra, ežeras ir kt. Vaikai traukia po kortelę ir pasakoja apie smagią viešnagę toje vietoje, pasako, kas jiems patiko.

SVEIKAS GYVAS!

Vaikai sustoja ratu. Vienas žaidėjas eidamas ratu paliečia kurio nors draugo petį, taria „Sveikas gyvas!“ ir ima bėgti aplink vaikų ratą. Užkalbintas draugas bėga į priešingą pusę. Susitikę vaikai paduoda vienas kitam ranką, paklausia „Kaip gyveni?“ ir bėga toliau. Tas, kuris pirmas atbėga iki tuščios vietos, ją užima, o kitas vaikas pradeda žaidimą iš naujo.

KUO PASITIKIME?

Kortelėse surašomi įvairių profesijų pavadinimai, pvz., policininkas, odontologas, treneris. Vaikai traukia po kortelę ir pasako, ar pasitiki vienu ar kitu žmogumi. Aptariama, kada žmogumi galima pasitikėti, o kada negalima ir kodėl.

Vaiko galima paklausti:

- Ar norėtum, kad žmonės tavimi pasitikėtų? Kodėl?
- Ko reikia, kad žmonės tavimi pasitikėtų?
- Suaugę žmonės kartais irgi nepasitiki vaikais. Kodėl?
- Kuo tu labiausiai pasitiki?

PIEŠIAME ŠYPSENAS

Vaikams perskaitomas ir drauge aptariamas Vasilio Suchomlinskio knygoje „Širdį atiduodu vaikams“ pateiktas berniuko rašinys „Žydi obelys“.

Oi, kaip gražu sode, kai žydi obelys. Balti žiedeliai išskleidę prieš saulę lapelius. Vėjelis siūbuoja žiedelius, ir jie skamba. Kaip sidabro varpeliai. Visas sodas skamba, šypsosi saulei. O kai vėjas nurimsta, girdėti bičių dūzgimas. Jos skraido virš medžių. Ieško pačių skambųjų varpelių. Ir sodas gaudžia kaip tūkstantis stygų. Nutūps bitelė ant varpelio, pajudins kojeles, suspurdės sparneliais. Pakyla aukso dulkelės kaip debesėlis virš varpelio.

- Nupiešk besišypsančią saulei obelį. Nupiešk įvairių kitų medžių, besišypsančių saulei. Nupiešk save, besišypsantį saulei.
- Kaip manai, ar visi žemėje džiaugiasi saule ir jai šypsosi?
- Kada gamta dainuoja? Koku oru, koku paros metu, koku metų laiku?
- Kokia galėtų būti žydinčio sodo daina? Įvairių žydinčių augalų dainos?

DIALOGAS

Su vaikais galima kurti įvairius dialogus. Pavyzdžiui:

– Kas už durų?	– Aukso spinta.
– Kodėl neinat?	– Užrakinta.
– O kur raktas?	– Skrynioje.
– Kur ta skrynja?	– Ežere.
– Kur tas ežeras?	– Už miško.
– Kur tas miškas?	– Rašėj.
– Kur ta Rašė?	– Prie Utenos.
– Kur ta Utena?	– Lietuvoj.
– Kur ta Lietuva?	– Žemėje.
– Kur ta Žemė?	– Saulės sistemoje.
– Kur ta Saulės sistema?	– Paukščių Tako galaktikoje...

SKAITOME VAIKAMS

Kostas Kubilinskas NAUJOKĖ

Pirmą kartą į darželį
Su mama atėjo Valė.
Ir sušuko ant berniukų:
– Ko jūs lendat prie žaisliukų!

Mano meškinas ir kiškis!
Mano margos peteliškės!
Ir nelieskite, prašau...
Aš dar lėlę pamiršau...

O berniukai kaip gandrai
Ją apstoję mokė:
– Tu nemoki žaist bendrai,
Tu esi naujokė!

<...>

Visą dieną atvirai
Ją berniukai mokė.
– Tu jau moki žaist bendrai!
– Tu jau ne naujokė!

<...>